
Публикуван на: 13-03-2007

Източник: [Портал Европа](#)

В рубриката на „Дойче Веле" "Интервю на седмицата" - участва Йоахим Гаук, дългогодишният ръководител на Службата за работа с архивите на Щази. Александър Андреев разговаря с д-р Гаук за българската ДС и нейните архиви, за международното сътрудничество на бившите комунистически тайни служби и за архивите на шпионажа. Г-н Гаук, вие вече от години следите дискусиите около отварянето на архивите на ДС в България. Как оценявате този процес?

Миналата година участвах в конференция в София по инициатива на една евродепутатка от Холандия. Тогава ясно прозвуча искането да се приеме Закон за отварянето на архивите. Сега този закон е факт, първата крачка е направена. Констатирам обаче, че това не е достатъчно, трябва да бъдат предприети и следващи стъпки.

Какви грешки допускат българите дотук?

Предпазлив съм в отговора, защото навярно все пак не съм информиран до най-малките детайли. Доколкото разбирам, все още за отделния човек е много трудно да си изясни какво трябва да направи, за да стигне до своето досие в ДС. Все още в България липсва независима инстанция, която действително държи и контролира тези архиви. Гражданите, учените и общественият сектор имат нужда от такава институция, към която да се обръщат, за да бъдат удовлетворени легитимните им интереси по отношение на досиетата. Не знам какви приоритети има българското общество при проверката за чисто минало. При нас в Германия тази проверка беше много важна, защото така затворихме пътя до важни политически постове за онези хора, които години наред бяха доносничили по адрес на други граждани. Публичният сектор и държавният апарат ще спечелят повече доверие в очите на гражданите, ако се знае, че служителите са били подложени на такава проверка. 17 години след сриването на комунизма българското общество трябва само да си отговори на въпроса какви мерки са необходими: дали лустрация, дали проверка само на обществените служители или и на други групи. Това имам предвид, като казвам, че сега са важни следващите стъпки.

Вие споменахте ролята на евродепутатката Елс Дехрун в дискусиите за архивите на ДС. Тя смята, че между дейността на ДС и възникването на организираната престъпност в България в преходните години има пряка връзка и че в архивите могат да се открият следи за това. Споделете тази нейна надежда?

Само отчасти. Защото преминаването на офицери от ДС в други области - независимо дали законни

или незаконни - не е документиран процес, той се извършва в по-късен етап. Интересно е друго: доколко тайните служби и милицията по време на комунизма са знаели за престъпни мрежи и са ги контролирали? Важно е, разбира се, да се знаят и имената на хората от тогавашната ДС, за да бъде ясно, че еди-кой-си едновременно генерал от ДС, сега е на висока позиция в политиката, в медиите или в бизнеса. Да, това ще породи дискусии и спорове, но дискусиите и споровете просто са част от демокрацията. Понякога се надценява информацията, която може да се извлече от архивите на ДС, но дори само този извод си струва работата. Защото хората ще имат достъп да проверят и да кажат: не, по този въпрос в досиетата няма нищо.

Споменахте мрежите. Бивши служители на българската ДС официално говорят, че хора от службите след политическата промяна са приватизирали тъкмо такива престъпни мрежи, примерно за нелегален транзит на наркотици или оръжие. Смята се още, че по линия на задграничните дружества и кражбата на технологии от Запада хора от тайните служби са натрупали капитал още пред разпадането на социализма. Дали в бившата ГДР също са ставали такива неща?

Смятам, че тук и в някогашния СССР бившите началници от ДС са имали доста по-добри шансове да се обогатяват, отколкото в бившата ГДР. Да, Щази в ГДР е участвала в кражбата на западни технологии, които са били под ембарго. Но за България определено ще бъде интересно да се проучи въпросът с нелегалните транзити на наркотици по онова време. Ако ДС действително ги е контролирала - това ще бъде важна информация не само за демократичната общественост в страната, но и за прокуратурата. Защото тук има извършено престъпление. Икономическото влияние на хора от бившата Щази в Германия обаче е значително по-ниско. Просто след обединяването на двете страни западните капитали са оказали много и силни, така че за хората от тайните служби нямаше такъв простор. Богатството на хора от комунистическите тайни служби предизвиква гняв и огорчение у мнозина. Представете си какво би казал, например, един безработен дисидент, когато се натъкне на такъв случай. Но какво може да предприеме обществото срещу това? По време на демонстрациите през 1989 година в ГДР ние издигахме лозунга "Щази - в производството". Само че офицерите от Щази ни разбраха неправилно и вместо да отидат да работят в мините, те си отвориха фирмички.

Знаете ли факти за сътрудничеството между българската ДС и Щази по онова време? В България се писа за контакти след атентата срещу папата и по повод ареста на терористи от Фракцията "Червена армия", който София предаде директно на Западна Германия и с това доста ядосала Щази.

Трябва да се извиня. Вече от доста време нямам пряка работа с архивите и не мога да ви кажа подробности. Според общия принцип обаче комунистическите тайни служби са си сътрудничели многостранно под надзора на Москва, но и двустранно.

Смятате ли, че копия от архивите на ДС - или от картотеката ѝ - може да се открият другаде, а не в България? В Германия много шум вдигнаха архивите Роузууд. Това са тъкмо копия от картотеката - най-вече на Външното разузнаване на бившата ГДР - които се върнаха в страната с помощта на ЦРУ, като преди това навярно са били в ръцете на руснаците.

Тъкмо по тази причина и аз казвам, че е вероятно. Особено в България, която по онова време по традиция е в най-близки отношения със Съветския Съюз. След като Щази е подготвяла за КГБ подобен обобщен вариант на своята картотека, България е правела същото с още по-голяма

сигурност. И все пак: това засега е само едно реалистично предположение. Ние много се изненадахме, че американците са успели да откупят тези преснимани архиви - или от представител на КГБ или от офицер на бившата Щази. Ние разполагахме с част от информацията, но особено важни бяха архивите на външното разузнаване на бившата ГДР, които официално бяха изцяло унищожени още с решение на Кръглата маса. Така че бяхме особено доволни от този информационен масив, който значително обогати вече наличното. Разбира се, най-добре би било и Москва да отвори архивите си, откъдето сигурно може да се извлече още много знание.